

УДК 334:364.013

Сидуняк О.В.

*здобувач кафедри економічної теорії та менеджменту
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Стаття присвячена визначенню сучасної ролі ДПП (державно-приватного партнерства) у соціальній сфері як необхідної складової процесу соціалізації економіки. Визначено переваги цього процесу, його вплив на соціальну сферу. Зазначено роль та функції ДПП, які посилюють необхідність зближення зусиль держави та бізнесу у процесі соціалізації економічних процесів для вирішення соціальних проблем або їх уникнення.

Ключові слова: соціалізація економіки, соціальна сфера, ДПП, інтереси держави та бізнесу, функції ДПП, соціальна роль.

Сидуняк А.В. ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОЕ ПАРТНЕРСТВО В СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЕ КАК НЕОБХОДИМАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ СОЦИАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Статья посвящена определению современной роли ГЧП (государственно-частного партнерства) в социальной сфере как необходимой составляющей процесса социализации экономики. Определены преимущества этого процесса, его влияние на социальную сферу. Указаны роль и функции ГЧП, усиливающие необходимость сближения усилий государства и бизнеса в процессе социализации экономических процессов для решения социальных проблем или их предотвращения.

Ключевые слова: социализация экономики, социальная сфера, ГЧП (государственно-частное партнерство), интересы государства и бизнеса, функции ГЧП, социальная роль.

Siduniak O.V. PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE SOCIAL SPHERE AS A NECESSARY COMPONENT OF THE SOCIALIZATION OF THE ECONOMY IN MODERN CONDITIONS

The article is devoted to defining the modern role of PPP (public-private partnership) in the social sphere as a necessary part of the process of socialization of the economy. Advantages of this process and its impact on social services defined. The role and functions of the PPP, which increase the need for convergence efforts of the government and business in the socialization process of economic processes to solve social problems or avoid them are indicate.

Keywords: socialization of the economy, social sphere, PPP (Public-Private Partnership), interests of the state and business functions PPP, social role.

Постановка проблеми. ДПП та його вплив на соціальну сферу створює нові можливості для розвитку соціально орієнтованої економічної системи, де взаємопов'язані і відповідним чином упорядковані економічні інтереси держави та бізнесу утворюють певну цілісність, економічну структуру суспільства, яка може мати загальну мету – економічне зростання та добробут держави одночасно. Урахування соціальних складових у розвитку такого виду співробітництва, як ДПП, визначає надзвичайну важливість і актуальність у процесі соціалізації сучасної ринкової економіки. Адаже, об'єднуючи зусилля держави та бізнесу та підвищуючи ефективність інвестиційних вкладень у соціальну сферу, ДПП вимагає розуміння його нової ролі як важливої складової соціалізації економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні засади соціалізації економіки розроблено М. Вебером, Д. Нортом, В. Парето, А. Пігу та ін. Теоретичні основи, причини, сутність, напрями і форми реалізації соціалізації економіки розглядали В. Автономова, О. Ананіна, О. Попадинець. Проблеми соціалізації економіки, визначення місця та ролі соціальних критеріїв економічного описували у працях Ф. Енгельса, К. Маркса та інших видатних економістів. Вагомий внесок у розвиток теорії соціалізації здійснили такі українські вчені, як: В. Базилевич, О. Беляєв, З. Галушка, С. Івашина, А. Гальчинський, М. Діба, В. Кириленко, Л. Тонішева та Ю. Трофимова, Л. Яворська та ін.

Виникнення партнерських відносин між державою та бізнесом, які стали передумовами виникнення ДПП, було досліджено у працях представників класичної політичної економії: А. Сміта, В. Петті, Дж.-Ст. Міля, Ф. Кене та інших. Сутність та значення ДПП, зокрема у соціальній сфері, здійснили спробу описати такі науковці, як: Н. Бондар, С. Під-

гаєць, М. Лендер, М. Погребняк, П. Шилепницький та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однією із причин поглиблення процесу соціалізації економіки стала необхідність врахування соціальних чинників у економічному розвитку у відповідь на існування проблем у суспільстві. ДПП, у свою чергу, у багатьох державах світу асоціюється із потребою оновлення соціальної інфраструктури, вдосконалення соціальних послуг та розвитку суспільства загалом, шляхом консолідації зусиль держави та бізнесу, що створило передумови для осмислення його нового значення та ролі у соціальній сфері. Але місце та значення цього виду співробітництва, як складової соціалізації економіки, так й не знайшло свого осмислення, тому потребує подальших досліджень. Такий вид співробітництва, як ДПП та його розвиток у соціальній сфері може стати важливою складовою прискорення процесу соціалізації економіки, адже низка функцій та рис поглиблює його соціальну роль у сучасному світі.

Постановка завдання. Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні соціальної ролі ДПП як важливої складової соціалізації економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Складний процес соціалізації економіки є однією із ключових складових світової економічної трансформації, в основі якої лежить все більш тісна інтеграція приватних і громадських начал, властива сучасній змішаній економіці. Вона проявляється в соціальній переорієнтації виробництва, гуманізації праці і життя людей, пом'якшенні соціальної диференціації і зростання значення соціальної сфери, інших явищах і процесах [1]. Тому цей процес включає відносини між державою та приватним партнером, яке у сучасному розумінні може являти собою «... інститу-

ційне об'єднання між державою і бізнесом з метою реалізації національних і міжнародних, масштабних і локальних та, основне, суспільно важливих проєктів...» [2, с. 60] й може вирішити більшість проблем соціального характеру.

Незважаючи на те, що економічна наука у ХХ ст. відійшла від соціальної проблематики, і сьогодні існує великий пласт соціального знання, який прийнято називати соціальною економією і який лежить поза галузі економічної теорії, для нього характерна плюралістичність ідей і підходів, визнання етичної обумовленості економічної науки, її практичної спрямованості, націленості на соціальну проблематику, нарешті, прагнення зрозуміти роль ціннісних факторів в економічній поведінці, щоб використовувати це знання для вдосконалення існуючої економічної системи [3]. ДПП являє собою таку форму відносин, яка здатна вирішити значну кількість проблем соціального характеру, задовольняючи не тільки економічні, але й соціальні інтереси також, де інвестиції у соціальну сферу можуть стати началом суспільного розвитку.

Зростання соціалізації – курс, що задає загальний напрям руху, коли неминуча соціальна нерівність мусить бути збалансована пошуками справедливості, де індивідуалізм урівноважується розвинутим почуттям солідарності. Зростання соціальної орієнтації потребує підтримки певної рівноваги між демократичними інститутами і сильною державною владою, державним, регіональним, підприємницьким регулюванням економіки і ринковим механізмом саморегулювання, приватною і державною власністю, економічною ефективністю і соціальною справедливістю [4]. При реалізації проєктів ДПП держава та приватний бізнес, на основі довіри та справедливості поділу ризиків, досягає їх успішної реалізації, а соціальна орієнтація сприяє формуванню позитивного ставлення та визнання суспільством дій уряду.

С.Ю. Івашина визначає соціалізацію економіки як одну із ключових складових процесу світової економічної трансформації. В її основі – інтеграція приватних і суспільних начал, яка притаманна сучасній економіці [5, с. 13]. ДПП у соціальній сфері також покликано пов'язати зусилля учасників ДПП, цей вид партнерства не просто об'єднує економічний інтерес приватної сторони та соціальні інтереси держави, але й підвищує соціальну відповідальність учасників.

Л.М. Яворська, досліджуючи процес соціалізації економіки та капіталу, зазначила, що результати конкретного виробника (прибуток, амортизаційні відрахування тощо) припинили бути ключовими джерелами розвитку економіки, їх місце посів характер взаємодій її суб'єктів: держави, великого, середнього і малого підприємництва, населення [6, с. 43]. Розвиток і формування різних форм державно-приватного партнерства спрямовані на соціалізацію відносин, адже усі учасники процесу мають основну мету – вийти на новий рівень взаємин, які будуть задовольняти потреби суспільства та зможуть вирішити вже існуючі проблеми соціального характеру, а виробник отримує не лише комерційну вигоду, а й соціальний результат, який має триваліший характер, ніж прибуток.

Позитивним є те, що держава виходить на зовсім новий рівень відносин, як зазначають О. Зельднер та І. Смотрицький, «... це забезпечує вибір найбільш ефективних шляхів управління як державної, так і приватної власністю» [7, с. 19].

На думку Т. Артемової, найважливішою особливістю проєкту ДПП є те, що суспільна синергія таких відносин полягає у тому, що соціум отримує

можливість споживати більш якісні комунальні послуги, уникаючи ризиків скорочення числа робочих місць та збільшення тарифів [8, с. 111].

Л.Л. Тонишева та Ю.В. Трофимова, досліджуючи соціалізацію економіки регіону, відзначили, що діяльність держави спрямована на забезпечення загальних інтересів громадян, які не завжди збігаються з їхніми індивідуальними інтересами. У зв'язку з цим для формування соціально орієнтованого укладу модернізованої економіки регіону загальноприйнятті принципи регулювання слід доповнити принципом трьохсторонньої консенсуальності і принципом солідарної субсидіарної соціальної відповідальності економічних суб'єктів регіону (влади, бізнесу, громадян), які передбачають здійснення повноцінного соціального партнерства між ними [9]. Саме слово «партнерство» у ДПП передбачає «співробітництво» та досягнення консенсусу між сторонами при розподілі ризиків та винагород між учасниками. Це важливий етап реалізації проєктів соціального значення, адже сприяє підвищенню довіри суспільства як до держави, так й до приватного партнера.

Ці факти дають підстави вважати, що ДПП може стати вагомим складовим процесом соціалізації економіки та створити можливості подолання соціальних проблем, розвиваючи цей вид співробітництва у соціальній сфері (див. табл. 1).

У таблиці 1 показано, що соціальна роль ДПП у процесі соціалізації економіки є значною, адже полягає у: розбудові соціальної інфраструктури, створенні нових робочих місць, їх належне облаштування, зменшенні експлуатації людського ресурсу; екологізації виробництва; посиленні міжнародного співробітництва у вирішенні нагальних проблем суспільства та інші, які сприяють зближенню економічної та соціальної складових, які взаємно посилюють одне одного, створюючи умови для сталого розвитку підприємств, галузей, регіонів. ДПП у соціальній сфері має стати передумовою формування соціальної економіки, яка посилює зростаючу роль взаємопроникнення «економічного» і «соціального» та сприяє поглибленню «соціалізації економіки».

Соціалізація економіки – це складний багатофакторний процес, який включає процес зближення інтересів держави із бізнесом, звертаючи увагу на соціальні проблеми та потреби. Розвиток ДПП у соціальній сфері може створити передумови вирішення складних соціальних проблем.

На думку З.І. Галушки, розв'язання соціальних проблем та перспективи розвитку соціалізованої економіки розглядаються у сприятливому розвитку наступних процесів і явищ: 1) зростанні ефективності суспільного виробництва, підвищенні рівня національної конкурентоспроможності; 2) визначенні пріоритетів та формуванні довгострокової стратегії розвитку країни, заснованої на дотриманні загальнонаціональних інтересів; 3) підвищенні ролі держави як суб'єкта соціалізації, який спрямовує зусилля та інвестує кошти в розвиток національної ідеї, яка сприятиме зростанню національної самосвідомості, підтриманню принципів справедливості, гарантуванню соціальної безпеки, збереженню національних традицій тощо; та інші [11, с. 32]. ДПП покликано створити належні умови суспільного виробництва та пріоритетів довгострокової стратегії розвитку країни; створити умови розвитку населення; посилити соціальну безпеку, шляхом підвищення ролі держави як суб'єкта соціалізації та бізнесу як партнера, який спрямовує зусилля та інвестує кошти в розвиток національної безпеки; забезпечити належні умо-

Таблиця 1

Взаємозв'язок аспектів соціалізації економіки та функцій ДПП у соціальній сфері

№	Аспекти соціалізації економіки	Функції ДПП	Вплив на соціальну сферу
1	Зрушення в співвідношенні матеріального і нематеріального виробництва у бік останнього.	Прискорить процес побудови або реконструкції соціальної інфраструктури та сфери послуг.	Розвиток послуг транспорту, зв'язку, оптової та роздрібної торгівлі, кредитно-фінансових установ, будівельного бізнесу, побутові, соціально-культурні та інші. Скорочуються терміни між створенням нових продуктів, зростає споживання.
2	Співвідношення «економічного» та «соціального», де перше у зростаючій мірі приймає на себе соціальні функції.	Саме бізнесові структури, які володіють значним капіталом, можуть створити належні умови праці, підвищуючи тим самим продуктивність праці. Під час створення проектів ДПП виникатимуть нові робочі місця. А зосередження уваги держави на соціальних потребах зможе підвищити інтерес бізнесу до виробництва необхідних товарів, які забезпечать стабільний прибуток. Співпрацюючи із державою, приватний партнер буде дотримуватись усіх норм та правил, адже користуватиметься підтримкою держави, тому створюється реальна можливість екологізації виробництва.	- Вдосконалення умов праці; - суспільне виробництво постійно збільшує виробництво потрібних для населення товарів; - забезпечення зайнятості, шляхом створення робочих місць; - екологізація виробництв; - скорочення зайнятості ручним, фізично важкою працею, широкий розвиток отримують механізація і автоматизація, роботизація і комп'ютеризація виробничих процесів і праці; - наростає інтелектуальна діяльність.
3	Співвідношення фонду накопичення й фонду споживання.	Співпрацюючи з державою, приватний партнер отримує доступ до даних споживання, якими володіє держава, зменшуючи витрати на держзакупівлі та збільшуючи власний прибуток.	Домогтися суспільно можливих темпів виробництва, а з іншого боку, забезпечить зростання фонду споживання суспільства.
4	Зайнятість та праця як фактор суспільного виробництва і відтворення.	Саме ДПП створює нові робочі місця та належні умови праці за рахунок залучення додаткових коштів, забезпечуючи комфортні умови.	Зайнятість, що супроводжується достатніми доходами людей і можливостями ці доходи перетворити на товари і послуги, має глибокий соціальний зміст, оскільки формує сприятливі умови для розвитку суспільства.
5	Питання про національне багатство і його використання.	Переважно природні багатства належать державі, які можуть бути залучені у виробничому процесі. Тому використовуючи їх на благо суспільства учасники ДПП реалізують соціальні функції держави.	У структурі самого національного багатства присутній соціально-інфраструктурний компонент (соціальна сфера, яка надає послуги безпосередньо населенню, сюди ж слід віднести і державне управління), які будуть використані на благо суспільства.
6	Питання про «майбутньому інтереси суспільства»	Надаючи робочі місця, сплачуючи податки, реалізуючи ідеї суспільства, ДПП створює передумови для забезпечення сприятливих умов розвитку суспільства у майбутньому.	Це пенсійне забезпечення та інші форми соціального захисту, виступаючи або як соціальне страхування, або як соціальне забезпечення. Другий – це інтереси майбутніх поколінь, тих, хто зараз є дітьми, так само як і тих, які ще не народилися.
7	Коло соціальних питань, що мають політико-економічний характер.	Бізнес, застосовуючи новітні технології, знижує рівень експлуатації людської праці.	Якщо вважати суспільство і виробництво соціально орієнтованими, то знижується рівень експлуатації найманої праці.
8	Наростання соціальних властивостей економіки пов'язаних із міжнародними проблемами.	Приватний партнер завжди зацікавлений у міжнародному співробітництві та розвитку новітніх технологій, які можуть принести значні прибутки, тому учасники забезпечуватимуть міжнародний обмін досвідом та співробітництво у галузі наукомістких проектів ДПП, розширюючи масштаби вирішення соціальних проблем на міжнародний.	Серед продуктів складної праці особливо виділяються наукомісткі продукти, які високооплачуювані, тому залепечуть високі заробітні плати та можливість розвитку інтелектуального суспільства, шляхом міжнародного співробітництва.

Джерело: розроблено автором самостійно на основі [10]

ви праці, підтримати добробут і безпеку суспільства у сучасних умовах існування шляхом:

- розбудови соціальної інфраструктури та розвитку сфери послуг;
- вдосконалення інституцій охорони здоров'я, захисту населення, санітарно-курортні організації, туристично-готельного обслуговування та фізкультури і спорту;
- створення нових робочих місць;
- вдосконалення умов праці, зменшення експлуатації людської праці, застосовуючи новітні технології;
- підвищення соціальної відповідальності бізнесу та гуманізації праці;

- міжнародного обміну досвідом у вирішенні загальних проблем суспільства та співробітництві у галузі наукомістких проектів ДПП;
- побудови оборонних укріплень та будівель, що забезпечують безпеку громадян;
- побудови та оновлення місць задоволення духовних (наука, культура, охорона здоров'я, рекреація) та фізичних (торгівля, громадське харчування, комунальне обслуговування, пасажирський транспорт та зв'язок) потреб суспільства;
- екологізації виробництва та підвищення соціальної відповідальності приватного партнера, який зацікавлений в успішній реалізації проекту;

- інше.

Поєднуючи економічну якість розвитку (ефективність, прибутковість) реалізованих проектів ДПП із соціальною якістю (високий рівень освіти, охорони здоров'я, рівень добробуту і тривалість життя, задоволеність характером та умовами праці тощо), цей вид співробітництва стає важливою складовою соціалізації економіки, тому розвиток його у соціальній сфері стає важливим етапом кожної держави.

Висновки з проведеного дослідження. Зважаючи на тісний взаємозв'язок аспектів соціалізації економіки та розвитком ДПП у соціальній сфері, слід визначити цей вид співробітництва важливою складовою соціалізації економіки у сучасному світі. Досліджуючи розвиток ДПП у соціальній сфері, важливо поєднувати сучасні функції учасників ДПП із функціями держави, бізнесу у процесі соціалізації, які утворюють певну цілісність об'єднуючи ресурси, ідеї в єдиний проект. Консолідація зусиль, прийняття рішень на основі консенсусу у процесі соціалізації економіки, може позитивно вплинути на соціальну сферу та проявлятися у: розбудові соціальної інфраструктури, створенні нових робочих місць, їх належному облаштуванні, зменшенні експлуатації людського ресурсу; екологізації виробництва; посиленні міжнародного співробітництва у вирішенні нагальних проблем суспільства та інші. А розв'язання соціальних проблем та перспективи розвитку соціалізованої економіки можуть реалізовуватися шляхом вдосконалення: інституцій охорони здоров'я, захисту населення, санітарно-курортні організації, туристично-готельного обслуговування та фізкультури і спорту умов праці та інше. Але невирішенням залишається питання створення напрямів поліпшення ефективності взаємодії держави та приватного сектора щодо ініціювання та реалізації соціальних проектів ДПП, що потребує подальших досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Экономический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://abc.informbureau.com/html/nioeaeecaoss_yeiiiiee.html.
2. Сідуняк О.В. Зарубіжний досвід використання державно-приватного партнерства у соціальній сфері / О. В. Сідуняк // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – Чернівці : ЧТЕІ КНТЕУ, 2014. Вип. 11(54). – Економічні науки. – 304 с. – С. 58-66.
3. История экономических учений [Электронный ресурс] / Под ред. В. Автономова, О. Ананьина, Н. Макашевой : учеб. пособие. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 784 с. – (Серия «Высшее образование»). – Режим доступа : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Econom/avton/09.php.
4. Соціальна економіка : [навч. посіб.] / Кол. авт. О.О. Беляєв, М.І. Діба, В.І. Кириленко та ін. – К. : КНЕУ, 2005. – 196 с.
5. Івашина С.Ю. Інфраструктура соціалізації економіки / С.Ю. Івашина // Бізнесінформ. – 2012. – № 6. – С. 13-17.
6. Яворська Л.М. Соціалізація економіки та капіталу: причини, сутність, напрями і форми реалізації в Україні та світі [Електронний ресурс] / Л.М. Яворська, О.В. Попадинець // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер. : Економічна теорія та право. – 2013. – № 2. – С. 41-51. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnuua_etp_2013_2_6.pdf.
7. Государственно-частное партнерство в условиях инновационного развития экономики : [монография] / Под ред. А.Г. Зельднера, И.И. Смотрицкой. – М. : ИЭ РАН, 2012. – С. 212.
8. Артемова Т. Институт государственно-частного партнерства: мировой опыт и реалии для Украины / Т.И. Артемова // Наук. праці ДонНТУ. Серія: Економічна. – Вип. 38-2. – С. 110-117.
9. Тоньшева Л.Л. Социализация экономики региона: оценка уровня развития и инструменты регулирования [Электронный ресурс] / Л.Л. Тоньшева, Ю.В. Трофимова // Современные проблемы науки и образования. – 2011. – № 6. – Режим доступа : <http://www.science-education.ru/100-4994>.
10. Бабаев Б.Д. Социальные свойства экономики: теоретико-методологические вопросы [Электронный ресурс] / Б.Д. Бабаев, А.Б. Берендеева, Д.Б. Бабаев // Проблемы современной экономики. – 2007. – № 1(21). – Режим доступа : <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=1213>.
11. Галушка З.І. Соціалізація трансформаційної економіки: закономірності та суперечності : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня доктора економ. наук : спец. 08.00.01 «Економічна теорія та історія економічної думки» / Зоя Іванівна Галушка. – К., 2011. – 40 с.
12. Варнавский В.Г. Управление частно-государственным партнерством за рубежом / В.Г. Варнавский // Вопросы государственного и муниципального управления. – 2012. – С. 134-147.
13. Павлюк А. Щодо розвитку державно-приватного партнерства як механізму активізації інвестиційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / А. Павлюк, Д. Ляпін // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/816>.
14. Шутаева Е.А. Социализация экономики как одна из ключевых составляющих мировой экономической системы [Электронный ресурс] / А.Е. Шутаева // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». Том 27(66). – 2014 г. – № 1. – С. 186-194. – Режим доступа : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.